

BOGATAJ, NEVENKA (UR.):

ZNAMENJA TRAJNOSTI

Ljubljana, Andragoški center Slovenije, 2013

Letos poleti je pri Andragoškem centru Slovenije izšla nova knjiga s področja učenja za trajnostni razvoj z naslovom *Znamenja trajnosti*. Pripravili so jo raziskovalci, ki so v našem prostoru že dobro znani kot razvijalci koncepta in prakse trajnostnega razvoja. Naj jih naštejemo: Boštjan Anko (avtor uvodnikov v poglavja in 12 primerov), Nevenka Bogataj (urednica, avtorica enega opisa primera in zaključnih dveh besedil), Mihaela

Flisar, Alenka Gaberščik, Bernard Goršak, Zdenka Jamnik, Jiři Kočica, Matija Kovačič, Avgust Lenar (tudi avtor večine fotografij), Jože Maček, Jože Mihelič (avtor dveh opisov primerov), Melita Oražem, Patricija Rejec, Maja Rupnik, Andrej Sovinc, Nataša Škofic Krajnc, Rajko Štefanič in Marjan Tomšič. Besedila so združena v šest poglavij, in sicer: Uvod, Klasična besedila o trajnosti, Trajnostne prakse preteklosti, Pogledi na trajnost danes, Pot proti prihodnosti, Živimo trajnost. Likovno je knjigo opremil Atelje Kočica.

V čem so *Znamenja trajnosti* zanimiva, nova in pomembna? Avtorji z zelo različnih strokovnih smeri in z veliko profesionalnimi izkušnjami na obravnavanem področju podrobno razčlenjujejo in interpretirajo slovenske primere trajnostnega ravnanja. Takega pristopa doslej nismo poznali. Primeri so razpršeni po vsej Sloveniji in dajejo podlago, na kateri bo mogoče idejo povezovati z znanstvenimi in političnimi diskurzi ter udejanjati tudi v drugih okoljih in praksah. Prinaša tudi razlage, zakaj se to doslej (večinoma) še ni zgodilo in smo k trajnosti pristopali »od zgoraj navzdol«.

V *Znamenjih trajnosti* je znanstveni diskurz dopolnjen tudi z leposlovnimi odlomki, ki krožno povežejo razmišljanje in občutenje potrebe po novih načinih življenja, ki nadaljujejo domače izkušnje preteklosti ter v prihodnost stopajo skozi izobraževanje odraslih. Kot zanimivost naj dodamo, da je (nenačrtno) večina avtorjev osnovnošolskih, srednješolskih ali

univerzitetnih učiteljev oziroma strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih, torej gre tudi s tega vidika za zanimivo enotnost različnih pogledov na problematiko, ki si svoje znanstvene temelje šele ustvarja.

V nadaljevanju objavljamo odlomek iz recenzije dr. Petra Skoberneta.

Predhodnik *Znamenj trajnosti* je bilo leta 2009 izdano Berilo o trajnosti, učno gradivo za izobraževalni program *Temeljno usposabljanje za trajnostni razvoj*. Tedanje Berilo in sedanja Znamenja naj bi bila podpora udeležencem v izobraževalnih programih. Obe deli sta bili pripravljene predvsem zato, da bi postala tema, o kateri mnogo govorimo, pa malo vemo, dostopnejša in bolj razumljiva širši javnosti. To je posebno pomembno zato, ker je razumevanje, zlasti pa življenje po načelu trajnosti edini izhod za streznitev oz. preživetje človeštva. Netrajnostni način življenja je odraz odtujenosti od narave, življenja gospodarsko razvitejšega sveta prek nosilne zmoglosti narave, ki izvira iz utvare o nenehni gospodarski rasti in zmoglosti razpolaganja z nesorazmerno veliko količino energije. Ta sodobna oblika zajedalstva in plenilstva človeka na račun drugih živih bitij je na deklarativni ravni sicer znana, ne vpliva pa še bistveno na odločitve in ravnanja tako posameznikov kot družbenih skupin.

Monografija *Znamenja trajnosti* se opira na globalne dokumente, zlasti pa je dragocena predstavitev domačih zgledov, saj so naši predniki morali za dolgoročno preživetje upoštevati omejitve v naravi. O trajnosti niso razpravljali, ampak so jo morali živeti. Zato sedanje govorjenje o trajnosti ni nič drugega kot krik za izgubljeno modrostjo.

Posamezni prispevki so večinoma strukturirani v tri segmente, tako da so za bralca pregle-

dni: I. uvod s splošno časovno in prostorsko predstavitevjo primera, II. opis primera in III. ovrednotenje primera z vidika trajnosti. Nekaj prispevkov pa je zastavljeno esejistično. Izjemno zanimiv je opis življenja šavrink, primera preživetvene ekonomije, ki ga sicer mora bralec razbrati zelo posredno, ker je predstavljen kot literarno besedilo, kar je pojasnjeno v uvodu. Uporabnost gradiva povečujeta seznam virov in stvarno ter imensko kazalo. Zelo pozitivno je, da so dodani primeri domačih trajnostnih izkušenj iz preteklosti (npr.: o gorskih vinogradih, primer bohinjske kmetije, planinsko pašništvo) in sedanjosti (npr. celek, o biološki amortizaciji, primer iz Dragatuša, krajinski park Logarska dolina, zaraščanje in revitalizacija, pridelano in prodano doma).

Med posameznimi prispevki bi izpostavil le nekaj poudarkov. Opis gorskih vinogradov, gorskih skupnosti in gorskih pravn pripomore k razumevanju razvoja kmetijstva na Slovenskem, posledično pa tudi krajine ter odnosov med posestniki in obdelovalci, čeprav s poudarkom na gojenju vinske trte.

Predstavitev instituta biološke amortizacije kot redkega primera uzakonjene trajnostne prakse opozarja na opuščeno dobro prakso, ki je pri razvijanju zakonodaje na področju gozdarstva ostala prezrta. Po načinu razmišljanja se navezuje na raziskovanje ekonomskega vrednotenja ekosistemskih storitev (TEEB), ki je posebej aktualno v zadnjem desetletju. Trajnostni jezik naših prednikov je sodobnim gospodarstvenikom, politikom in običajnemu državljanu popolnoma nerazumljiv. Prispevki v tem delu omogočijo, da se razumljivost poveča.

Podobno je tudi opis celka, to je kmetijsko/gozdarska enota, vsebinsko zelo ustrezen, saj je dober primer trajnostnega gospodarjenja. V njegovem ovrednotenju so izpostavljeni sedanji problemi celkov na Pohorju in Kozjaku.

Celki imajo precejšen trajnostni potencial, ki praviloma prav zaradi doseganje trajnostne rabe ne bi smel biti v konfliktu s cilji območja Natura 2000, če se taka raba nadaljuje. Na celku so namreč ciljne vrste praviloma v ugodnem stanju.

Primer bohinjske kmetije je prijetno opisan in poln podatkov, dejstev in anekdot s področja planinske paše v Bohinju. Bralec ali bralka bo iz njega izluščil(a) »trajnostno« sporočilo. Bohinjski pašno-košni sistem je bil odraz povečanja števila govedi. V omejenih prostorskih naravnih razmerah so morali zelo skrbno domisliti način prehranjevanja živine: povečali so pašne površine do gozdne meje in celo nad njo, s postopnim sezonskim pomikanjem živine so zagotovili dovolj paše, hkrati pa tudi med poletjem v nižjih legah pripravili krmo za zimo. Problem transporta z višinskih planin so reševali s predelavo mleka.

Podobno precizna predstavitev primera urejanja odnosov na karavanških planinah jasno kaže dolgoročno naravnost za zagotavljanje živinorejske ekonomike, ki izvira iz zavesti o omejenih možnostih in potrebi, da se deležniki pošteno dogovorijo o skupni rabi.

Dragatuški primer vztrajnega upiranja nasilnim posegom v prostor pa je zanimiv zlasti zaradi prikaza organiziranosti lokalne skupnosti, ki lahko z argumenti in vztrajnostjo doseže ustrežnejšo rešitev za določen poseg.

Dr. Peter Skoberne